

Gst. 2022/77

De laatste vijf jaar Wet Bibob (Overzichtsartikel Wet Bibob, 2018-2022)

Mr. M. Buitenhuis & mr. dr. B.J.P.G. Roozendaal, datum 06-09-2022

Datum	06-09-2022
Auteur	Mr. M. Buitenhuis & mr. dr. B.J.P.G. Roozendaal ^[1]
Folio weergave	
JCDI	JCDI:ADS661201:1
Vakgebied(en)	Omgevingsrecht / Omgevingsvergunning Openbare orde en veiligheid / BIBOB Bestuursrecht algemeen / Algemene beginselen van behoorlijk bestuur Bestuursrecht algemeen / Besluit (algemeen)

1. Inleiding

De Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur (hierna: de ‘Wet Bibob’) heeft volgend jaar 20 kaarsjes op haar taart staan. De wet is in 2003 ingevoerd als bestuurlijk instrument om het faciliteren van criminele activiteiten te voorkomen.^[2] Hoewel de eerste geluiden kritisch waren,^[3] heeft de wet zichzelf inmiddels bewezen. In de tussentijd is er veel duidelijk geworden over de toepassing van de wet en hebben de nodige aanpassingen plaatsgevonden (of die staan op de planning). In dit overzichtsartikel gaan wij in op deze ontwikkelingen. In dit artikel leggen wij de focus op de ontwikkelingen in de Wet Bibob over de afgelopen vijf jaar op het gebied van vergunningverlening door gemeenten (2018-2022) en de relevante rechtspraak. Ook zal een doorkijk worden geboden naar de toekomst.

1.1 Introductie

Bij de invoering van de Wet Bibob zijn verschillende voorbeelden genoemd die als ongewenst werden bestempeld en waarvoor de Wet Bibob een oplossing moest bieden. Te denken valt aan het met behulp van vergunningen opzetten van dekmantelbedrijven, het gebruik van subsidies voor criminele activiteiten en de deelname aan overheidsaanbestedingen met het oog op het witwassen van illegale vermogens. Dit soort activiteiten leidden volgens de regering tot het ongewenste effect dat de boven- en onderwereld met elkaar verweven raken. Met de Wet Bibob is aan bestuursorganen een instrumentarium geboden om de maatschappij hiertegen te beschermen.^[4] Waar de wet na de inwerkingtreding voornamelijk werd ingezet bij gemeentelijke vergunningen, zoals horecaverunningen, hebben overheden de Wet Bibob inmiddels in de volle breedte toegepast. Denk aan aanbestedingen, subsidies, de weigering en intrekking van omgevingsvergunningen en vastgoedtransacties. Centrale thema is daarbij altijd of sprake is van een ernstig gevaar dat de overheid strafbare feiten faciliteert.

2. Ernstig gevaar

Wanneer er een ernstig gevaar dreigt dat een beschikking, overheidsopdracht of vastgoedtransactie voor criminele activiteiten door een betrokkene wordt misbruikt, dan bestaat er voor een bestuursorgaan een

bevoegdheid om een beschikking te weigeren of om deze in te trekken (artikel 3, eerste lid, Wet Bibob). Bij de constatering van ernstig gevaar kan tevens worden besloten om een overheidsopdracht niet te gunnen, een vastgoedtransactie niet aan te gaan of een gesloten overeenkomst te ontbinden (artikel 6 Wet Bibob).

Het bestuursorgaan kan op verschillende manieren tot de conclusie komen dat sprake is van een ernstig gevaar. Dit kan op basis van eigen onderzoek (artikel 7a Wet Bibob), maar de overheidsinstantie kan ook hulp inroepen van het Landelijk Bureau Bibob (hierna: het 'LBB'), dat kan worden gevraagd om zijn adviestaak te vervullen (artikel 9 Wet Bibob). Toch zal het bestuursorgaan zich eerst zelf moeten inspannen tot onderzoek. Regelmatig laten overheden zich hierbij ondersteunen door het RIEC. Het LBB kan de adviesopdracht namelijk naast zich neerleggen als het eigen onderzoek van het bestuursorgaan niet afdoende is (artikel 9, vijfde lid, onder b, Wet Bibob). Een andere mogelijkheid is dat een bestuursorgaan het onderzoek van het LBB aanvult, indien het geen oordeel heeft gegeven over bepaalde ten laste gelegde feiten.^[5] De beoordeling van ernstig gevaar is afhankelijk van een aantal omstandigheden.

2.1 Adviesfunctie LBB

Het vragen van een advies van het LBB is een discretionaire bevoegdheid van het bestuursorgaan.^[6] Een bestuursorgaan kan beleidsregels opstellen waarmee inzichtelijk wordt gemaakt wanneer er tot een eigen Bibob-onderzoek wordt overgegaan en wanneer het LBB wordt ingeschakeld.^[7] Het ontbreken van beleidsregels over een bepaald soort aanvraag leidt er niet meteen toe dat het bestuursorgaan de in artikel 7, eerste lid, Wet Bibob neergelegde bevoegdheid om zelfstandig onderzoek te doen buitenspel zet. Wel moet het bestuursorgaan in dat geval motiveren waarom het bij deze specifieke aanvraag toch noodzakelijk is om deze aan een Bibob-onderzoek te onderwerpen.^[8]

Het LBB heeft, anders dan een bestuursorgaan, toegang tot gesloten bronnen, zoals persoonsregistraties waarop de Wet politieregisters en de Wet op de justitiële documentatie van toepassing zijn, gegevens van de Belastingdienst en de sociale verzekeringsinstellingen.^[9] Het LBB adviseert aan de hand van deze gegevens over de mate van gevaar.^[10] Gelet op de deskundigheid van het LBB mag in beginsel van zijn advies worden uitgegaan. Toch is het vaste jurisprudentie dat een bestuursorgaan zich ervan moet vergewissen dat het advies en het daartoe ingestelde onderzoek naar de feiten op zorgvuldige wijze tot stand zijn gekomen en dat de feiten de conclusies kunnen dragen. Dat is niet het geval indien de feiten voor de conclusies te weinig of te weinig directe aanwijzingen bieden of omdat ze in verschillende richtingen wijzen, onderling tegenstrijdig zijn of niet stroken met de werkelijkheid.^[11]

Het toetsingskader dat de Afdeling hanteert, is voor wat betreft de bewoordingen al jarenlang hetzelfde. Naar onze opvatting is de intensiteit van de toetsing wel gewijzigd en wordt een hogere zorgvuldigheidsnorm gehanteerd. Dat betekent dat het bestuursorgaan bij twijfel, vragen of onduidelijkheden al snel een aanvullend advies zal moeten vragen om aan de vergewisplicht te voldoen.^[12] Een verplichting daartoe bestaat echter niet, zoals de Afdeling recentelijk heeft overwogen.^[13] Het bestuursorgaan heeft zijn eigen verantwoordelijkheid en kan ervoor kiezen zelfstandig onderzoek te doen.

Hoewel er in de praktijk geluiden zijn dat (te) lang gewacht moet worden op de adviezen van het LBB, blijkt dat mee te vallen. Uit het jaarverslag van het LBB blijkt dat in 2021 345 adviezen zijn uitgebracht en 77 aanvullende adviezen. In 82% van de gevallen is het advies binnen de termijn van twaalf weken uitgebracht. In 2020 betrof het percentage overigens nog 89%, zodat er wel enige reden tot zorg bestaat. De termijn van twaalf weken is ontleend aan artikel 15 Wet Bibob, op grond waarvan de beslistermijn met acht weken wordt opgeschort met de mogelijkheid van een eenmalige verlenging met vier weken.

Op grond van artikel 28, eerste lid, Wet Bibob is op het Bibob-advies geheimhouding van toepassing. De rechter mag hiervan wel kennisnemen, maar dat geldt niet voor derden. Het enkele feit dat in de Wet Bibob een regeling omtrent geheimhouding is opgenomen, betekent niet zonder meer dat gewichtige redenen aanwezig zijn als bedoeld in artikel 8:29, eerste lid, Awb die beperking van de kennisneming rechtvaardigen. Op grond van artikel 8:29, derde lid, Awb moet ook in dit geval worden beoordeeld of zodanig gewichtige redenen aanwezig zijn dat uitsluitend de bestuursrechter kennis mag nemen van stukken. Bij deze beoordeling dient evenwel gewicht te worden toegekend aan het uit de Wet Bibob blijkende belang bij geheimhouding van

die gegevens.^[14]

2.2 De a-grond

De Wet Bibob maakt onderscheid tussen de zogenoemde a- en b-grond, die afzonderlijk of naast elkaar kunnen worden gebruikt om het ernstig gevaar mee te staven en aan de beslissing tot het weigeren of intrekken van een vergunning ten grondslag kunnen worden gelegd. De a-grond ziet op ernstig gevaar om uit gepleegde strafbare feiten verkregen of te verkrijgen op geld waardeerbare voordelen te benutten (artikel 3, eerste lid, onder a, Wet Bibob). De a-grond staat ook wel bekend als 'witwasgrond'. ^[15]

2.2.1 Feiten die bij de a-grond mogen worden betrokken

De mate van het gevaar als bedoeld in artikel 3, eerste lid, onder a, Wet Bibob wordt vastgesteld op grond van feiten en omstandigheden die erop wijzen of redelijkerwijs doen vermoeden dat de betrokkene in relatie staat tot strafbare feiten, de ernst van het vermoeden, de aard van de relatie en de grootte van de verkregen of te verkrijgen voordelen (artikel 3, derde lid, Wet Bibob). Deze feiten worden vastgesteld op basis van concrete indicaties, zoals justitiële en politieke gegevens. Het gaat hier, anders dan bij de hierna te bespreken b-grond (paragraaf 2.4), om strafbare feiten uit het verleden.

2.2.2 Voordeel

Bij de a-grond moet vaststaan dat uit gepleegde strafbare feiten geldelijk voordeel is verkregen of kan worden verkregen. Het kan daarbij bijvoorbeeld gaan om huurpenningen die zijn verkregen door met wet- en regelgeving strijdige ingebruikneming of verhuur van panden.^[16] Het gevaar voor de strafbare feiten wordt groter naarmate het verkregen voordeel groter is.^[17]

Voordeel dat is behaald met criminele activiteiten blijft in beginsel deel uitmaken van het vermogen. Het is aan de betrokkene om aannemelijk te maken dat het door hem verkregen wederrechtelijk verkregen voordeel niet volledig is geconsumeerd.^[18] Dit kan hij bijvoorbeeld doen door aan te tonen dat het voordeel aan het vermogen is onttrokken, bijvoorbeeld door een ontnemingsmaatregel.^[19] Dat die mogelijkheid bestaat, bevestigde de Afdeling opnieuw in haar uitspraak van 16 februari 2022.^[20] Verder dient de factor tijdsverloop onder omstandigheden in de beoordeling te worden meegenomen, omdat het rechtstreekse verband tussen het verkregen voordeel en de benutting daarvan in de loop van de tijd kan afnemen.^[21] Een tijdsverloop van twaalf^[22] of veertien^[23] jaar hoeft echter nog niet in de weg te staan aan het aannemen van met strafbare feiten verkregen voordeel.

Ten aanzien van de aanvaarding van een erfenis, terwijl de ontvanger wist of in redelijkheid moest weten dat het vermogen een criminele herkomst had, oordeelde de Afdeling dat de burgemeester in redelijkheid gebruik kon maken van zijn bevoegdheid om de vergunning te weigeren.^[24] Ook bevestigde de Afdeling in deze uitspraak dat verbeurde dwangsommen, noch de kosten van bestuursdwang, noch de kosten van aanpassingen aan de woningen op het behaalde voordeel in mindering worden gebracht. Deze kosten staan los van het verkregen voordeel en zijn volgens de Afdeling niet relevant voor het bepalen van de omvang daarvan.

2.3 De b-grond

In de tweede plaats kan 'ernstig gevaar' worden aangenomen wanneer er gevaar bestaat dat de subsidie of vergunning wordt misbruikt om in de toekomst strafbare feiten te plegen (artikel 3, eerste lid, onder b, Wet Bibob). De Afdeling oordeelde op 30 juni 2021 dat er gradaties zijn in het vermoeden dat ernstig gevaar bestaat dat een vergunning mede zal worden gebruikt om strafbare feiten te plegen (de b-grond).^[25] Het LBB maakt bij de invulling van zijn adviserende rol onderscheid tussen (i) ernstige vermoedens, (ii) redelijk ernstige vermoedens en (iii) vermoedens die minder dan redelijk ernstig zijn. De eerste categorie vermoedens zijn volgens de Afdeling sterk genoeg om de conclusie te dragen dat ernstig gevaar bestaat. Bij de tweede

categorie is dat niet het geval, maar dat betekent niet dat daaraan in het geheel geen betekenis toekomt. Het LBB neemt dergelijke vermoedens mee, maar laat ze minder zwaar meewegen bij de beoordeling van de mate van gevaar. Er zullen dan tevens andere vermoedens aanwezig moeten zijn om de conclusie te kunnen dragen dat sprake is van ernstig gevaar.

2.3.1 Feiten die bij de b-grond mogen worden betrokken

Artikel 3, derde lid, Wet Bibob omschrijft voor de weigeringsgrond in artikel 3, eerste lid, onder b, op basis van welke gegevens de mate van gevaar mag worden vastgesteld. Dit gebeurt op basis van feiten en omstandigheden die erop wijzen of redelijkerwijs doen vermoeden dat de betrokkene in relatie staat tot strafbare feiten die zijn gepleegd bij activiteiten die overeenkomen of samenhangen met activiteiten waarvoor de beschikking wordt aangevraagd of is gegeven, de ernst van het vermoeden, de aard van de relatie en het aantal gepleegde strafbare feiten. Het karakter van de strafbare feiten en het aantal keren dat de feiten zijn gepleegd kan hierin een rol spelen.^[26] Hoe groter het aantal strafbare feiten, hoe groter de kans op gevaar in de zin van de b-grond.

2.3.2 Samenhangcriterium

Het eerste criterium aan de hand waarvan de mate van gevaar wordt beoordeeld betreffen de feiten en omstandigheden die erop wijzen of redelijkerwijs doen vermoeden dat de betrokkene in relatie staat tot strafbare feiten die gepleegd zijn bij activiteiten die overeenkomen of samenhangen met activiteiten waarvoor de beschikking wordt aangevraagd of is verkregen (artikel 3, derde lid, onder a, Wet Bibob). Dit wordt ook wel het 'samenhangcriterium' genoemd. Aan het samenhangcriterium worden doorgaans geen hoge eisen gesteld.^[27] Een vermoeden van betrokkenheid bij strafbare feiten kan al voldoende zijn. Zo levert een boete voor te hard rijden doorgaans geen ernstig gevaar op op grond waarvan een horecaverunning kan worden geweigerd. Ook kwam de Afdeling in een uitspraak van 11 april 2018 tot het oordeel dat de gepleegde hennepcultuur en heling waar de betrokkene voor was veroordeeld, geen betrekking hadden op het gebruik van de schuur waarvoor de vergunning was aangevraagd.^[28] Bij geweldsincidenten daarentegen is de vaste formulering dat van algemene bekendheid is dat de horecabranche kwetsbaar is voor risico's die voortkomen uit delicten die gepaard gaan met geweld en intimidatie.^[29]

3. Strafbare feiten

Voor zowel de a- als de b-grond geldt dat de mate van gevaar wordt vastgesteld op basis van strafbare feiten. Volgens vaste jurisprudentie geldt dat bij de vaststelling van ernstig gevaar dat feiten en omstandigheden worden betrokken die erop wijzen of redelijkerwijs doen vermoeden dat de betrokkene in relatie staat tot strafbare feiten.^[30] Het hoeft daarbij niet noodzakelijkerwijs te gaan om strafbare feiten die onherroepelijk vaststaan. Het kan ook gaan om strafbare feiten waarvan niet in rechte is vastgesteld dat en door wie zij zijn gepleegd.^[31] Wel dient het aannemelijk te zijn dat de strafbare feiten gepleegd zijn, de feiten op dat moment strafbaar waren gesteld en dat de vergunninghouder betrokken was bij het strafbare feit.^[32] Dat betekent dat zozeer waarschijnlijk is dat die feiten hebben plaatsgevonden, dat ze daarom als vaststaand behoren te worden aangenomen.^[33]

Sinds 1 augustus 2020 is in de wet gecodificeerd welke feiten en omstandigheden erop kunnen wijzen dat de betrokkene in relatie tot strafbare feiten staat. Dit is vastgelegd in artikel 3a Wet Bibob. Het gaat daarbij om de veroordeling wegens een strafbaar feit, een onherroepelijke strafbeschikking, het vervallen van het recht tot strafvordering vanwege een transactie of een onherroepelijke beschikking tot het opleggen van een bestuurlijke boete. Ook kan het gaan om een beschikking tot het opleggen van een bestuurlijke boete waartegen beroep is ingesteld en waarop de bestuursrechter in eerste aanleg uitspraak heeft gedaan. Verder bepaalt artikel 3a, tweede lid, Wet Bibob dat, als een strafbaar feit niet wordt vervolgd of de vervolging niet wordt voortgezet, dat niet in de weg staat aan het op grond van dat strafbare feit vaststellen van de mate van gevaar als bedoeld in artikel 3, tweede en derde lid, Wet Bibob. Ook een niet-ontvankelijkheidsverklaring van

het OM brengt niet met zich dat het strafbare feit niet in de besluitvorming kan worden betrokken.^[34]

Er gelden enkele beperkingen van de reikwijdte van de strafbare feiten die bij de gevaarconclusie mogen worden betrokken. Dat geldt bijvoorbeeld voor vrijspraak of ontslag van rechtsvervolging (artikel 3a, derde lid, Wet Bibob). Ook volgt uit de jurisprudentie dat een beleidssepot niet aan de conclusie tot ernstig gevaar kan bijdragen.^[35] Echter, als er sterke aanwijzingen zijn dat betrokkenen deel uitmaakten van een samenwerkingsverband dat zich bezighield met zaken die het daglicht niet konden dragen, is het soms toch toegestaan om deze feiten bij de conclusie ernstig gevaar te betrekken.^[36]

Ook strafbare feiten waarvoor verdachten in het buitenland zijn veroordeeld kunnen aan de conclusie tot ernstig gevaar bijdragen.^[37] Daarvoor dient wel vast te staan dat de strafbare feiten in Nederland vergelijkbare strafbaarstellingen kennen, er voldoende verband bestaat tussen de strafbare feiten en de vergunning en de intrekking of weigering evenredig is.

3.1 Betrokkenheid bij strafbare feiten

De mate van gevaar wordt zowel bij de a- als de b-grond vastgesteld op basis van een relatie tussen de betrokkene en de strafbare feiten (artikel 3, vierde lid, Wet Bibob). Het kan hierbij gaan om feiten die de betrokkene zelf gepleegd heeft of strafbare feiten gepleegd door een andere die vermogen aan de betrokkene heeft verschaft of tot wie de betrokkene in een zakelijk samenwerkingsverband staat. Bij een zakelijk samenwerkingsverband kan het gaan om een rechtspersoon waar een betrokkene (indirect) leiding aan geeft of om zeggenschap. Het kan daarbij gaan om zogenoemde ‘stromanconstructies’, waarbij achter de aanvrager personen schuilgaan ten behoeve van wie de overheidsdienst wordt aangevraagd.

3.1.1 Zakelijk samenwerkingsverband

Met een ‘zakelijk samenwerkingsverband’ worden criminele organisaties of groepen bedoeld die in een zodanig verband opereren dat daarin ook natuurlijke personen of rechtspersonen zijn opgenomen waarvan geen justitiële of politieke antecedenten bekend zijn.^[38] Volgens vaste jurisprudentie van de Afdeling moet voor het aannemen van een zakelijk samenwerkingsverband sprake zijn van een zakelijke relatie die gericht is op samenwerking die een zeker duurzaam en structureel karakter heeft.^[39] Het ligt op de weg van het bestuursorgaan om het LBB om advies te vragen over het zakelijk samenwerkingsverband.^[40] Dit is anders indien op basis van de bij het bestuursorgaan bekende stukken een samenwerkingsverband aannemelijk kan worden gemaakt.

In de afgelopen vijf jaar heeft enige verschuiving plaatsgevonden, in de zin dat een samenwerkingsverband sneller wordt aangenomen. Een zakelijk samenwerkingsverband kan bijvoorbeeld worden aangenomen bij een koopovereenkomst of hypotheekconstructie of het verschaffen van vermogen. Ook kan daarvan sprake zijn bij personen die onderdeel uitmaken van hetzelfde zakelijke netwerk (hetzelfde architectenbureau, dezelfde advocaat en dezelfde notaris).^[41] Daarnaast werd een zakelijk samenwerkingsverband aangenomen bij het verschaffen van vermogen in natura in combinatie met een familierelatie,^[42] een middellijke zeggenschap over een coffeeshop, het feit dat iemand vruchtgebruik heeft over de aandelen en de ondertekening van een arbeidsovereenkomst.^[43]

Het is lastig om een zakelijk samenwerkingsverband te doorbreken. Hier kan de betrokkene alleen in slagen door aan te tonen dat hij enige concrete en voldoende rechtens relevante pogingen heeft ondernomen om het zakelijk samenwerkingsverband te verbreken.^[44] Er mag geen enkele twijfel over bestaan of de zakelijke banden inderdaad verbroken zijn.^[45] Een schriftelijke verklaring dat een persoon waaraan antecedenten kleven geen bemoeienis meer heeft met de exploitatie van het café, is onvoldoende om het zakelijk samenwerkingsverband als verbroken te beschouwen.^[46] Hetzelfde geldt voor de bewering dat het contact met de persoon is verbroken, voor de verklaring dat de schulden zijn vereffend en voor het zich terugtrekken uit een bedrijf. Wel kan een samenwerkingsverband met succes worden doorbroken door een (model)beëindigingsovereenkomst dienstverband, waaruit volgt dat het dienstverband dat de appelland had met de ‘rotte appel’ vóór het nemen van het weigerings- of intrekkingbesluit is beëindigd. ^[47]

Een verbroken zakelijk samenwerkingsverband staat er niet aan in de weg om gepleegde strafbare feiten aan de aanvrager toe te rekenen. In dat verband dient wel gemotiveerd te worden dat het zakelijk samenwerkingsverband ook na de verbreking daarvan nog steeds een ernstig gevaar met zich kan brengen.^[48] Het criterium zakelijk samenwerkingsverband is volgens de Afdeling niet in strijd met artikel 10 Dienstenrichtlijn. Het zal namelijk van geval tot geval verschillen onder welke omstandigheden en na welke termijn een verbroken zakelijk samenwerkingsverband nog tot 'ernstig gevaar' kan leiden. ^[49]

4. Evenredigheid

De weigering c.q. intrekking van de vergunning dient altijd evenredig te zijn (artikel 3, vijfde lid, Wet Bibob). Dit dient te worden getoetst aan de mate van het gevaar en, bij de b-grond, de ernst van de strafbare feiten.

Het komt niet vaak voor dat de Afdeling een weigering of intrekking van een vergunning bij het terecht aannemen van ernstig gevaar onevenredig acht. Een uitzondering deed zich voor in een uitspraak van 6 februari 2019, waarbij het ging om een besluit tot het verlenen van een omgevingsvergunning voor het veranderen en in werking hebben van een bestaande inrichting en gebouwen van een KGA-depot voor de duur van vijf jaar.^[50] De Afdeling kwam tot het oordeel dat de beperkte geldigheidsduur niet voldoet aan de evenredigheidseis als bedoeld in artikel 3, vijfde lid, Wet Bibob, nu geen sprake is van een situatie waarin de overheid met de verlening van de gevraagde omgevingsvergunning ongewild betrokken raakt bij het faciliteren van criminele activiteiten. Weliswaar is in het Bibob-advies geconcludeerd dat ernstig gevaar bestaat dat de omgevingsvergunning zal worden gebruikt voor het plegen van strafbare feiten, maar de ernst en aard van deze feiten en het tijdsverloop rechtvaardigen niet dat aan een omgevingsvergunning voor een bestaande inrichting een beperkte geldigheidsduur van vijf jaar wordt verbonden.

Van der Vorm plaatste in het verleden al kritische kanttekeningen bij de beperkte intensiteit bij de toets aan de evenredigheid.^[51] De vraag is welke invloed de Afdelingsuitspraak aangaande de evenredigheidstoets hierop zal hebben.^[52] In ieder geval volgt uit een Afdelingsuitspraak van 9 maart 2022 dat de Afdeling de teugels wat aanhaalt: daaruit bleek dat de bevoegdheid van een bestuursorgaan om een vergunning in te trekken vanwege het niet invullen van een Bibob-formulier, nog niet meteen betekent dat de uitoefening van die bevoegdheid ook evenredig is.^[53]

5. Strafbaar feit ter verkrijging of ter behoud van een overheidsbeslissing

Naast de a- en b-grond bestaat op grond van artikel 3, zesde lid, Wet Bibob ook een weigerings- c.q. intrekkingbevoegdheid indien feiten en omstandigheden erop wijzen of doen vermoeden dat ter verkrijging of ter behoud van de vergunning een strafbaar feit gepleegd is. Daarbij kan het bijvoorbeeld gaan om valsheid in geschrifte. Dat een aannemelijke verklaring bestaat voor het onjuist invullen van het Bibob-formulier, leidt er niet toe dat de weigering onterecht is, nu de betrokkene verantwoordelijk is voor het juist invullen van een formulier.^[54] Wel stelt artikel 3, zesde lid, Wet Bibob de uitdrukkelijke eis dat de weigering c.q. intrekking evenredig is met de ernst van het strafbare feit. De weigering op grond van artikel 3, zesde lid, Wet Bibob kan alleen worden gebaseerd op informatie die door de aanvrager wordt verstrekt.^[55] De omstandigheid dat de feitelijke toestand niet met het Bibob-formulier in overeenstemming is, levert nog geen weigeringsgrond op.^[56]

6. Voorschriften

Als geen sprake is van ernstig gevaar als bedoeld in artikel 3, eerste lid, Wet Bibob, dan had het bestuursorgaan tot voor kort twee mogelijkheden. Of de aangevraagde beschikking werd verleend, of de aangevraagde beschikking werd verleend onder voorschriften (artikel 3, zevende lid, Wet Bibob).^[57] Wanneer de conclusie eenmaal was dat zich ernstig gevaar voordeed, dan behoorde het verbinden van voorschriften

niet tot de mogelijkheden en kon de vergunning enkel geweigerd c.q. ingetrokken worden.^[58] Op die beperking volgde veel kritiek.^[59] Sinds de invoering van de eerste tranche Wet Bibob per 1 augustus 2020 heeft het bestuursorgaan eenzelfde bevoegdheid tot het verbinden van voorschriften gekregen indien sprake is van ernstig gevaar waarbij de ernst van de strafbare feiten weigering of intrekking van de beschikking niet rechtvaardigt.

Het bestuursorgaan is niet volledig vrij in het bepalen van de inhoud van het vergunningvoorschrift. Het voorschrift moet zich toespitsen op het beperken of wegnemen van gevaar, gerelateerd aan de bevindingen in het LBB-advies. Een veel gebruikt voorschrift is een tijdelijke duur van een vergunning of de verplichting periodiek verslag uit te brengen aan het bevoegd gezag. Een voorschrift inhoudende dat de vergunninghouder niet in relatie mag staan tot ten opzichte van de in het advies van het LBB genoemde nieuwe of voortdurende strafbare feiten, heeft volgens de Afdeling het karakter van een algemene verbodsbepaling en is in strijd met artikel 3, zevende lid, Wet Bibob.^[60]

7. Weigeren invullen Bibob-formulier

Artikel 4 Wet Bibob geeft naast de a- en b-grond (artikel 3, eerste lid, Wet Bibob) en de bevoegdheid tot weigering of intrekking indien een strafbaar feit gepleegd is ter verkrijging of ter behoud van een overheidsbeslissing (artikel 3, zesde lid, Wet Bibob), een vierde weigeringsgrond. In het eerste lid van deze bepaling is in een sanctiemogelijkheid voorzien voor degene die weigert om (aanvullende) gegevens te verstrekken indien daar door het bestuursorgaan of het LBB om gevraagd wordt. Dit wordt aangemerkt als een ernstig gevaar als bedoeld in artikel 4, eerste lid, Wet Bibob. De Afdeling heeft op 9 maart 2022 echter verduidelijkt dat het feit dat het bestuursorgaan bevoegd is een vergunning in te trekken vanwege het niet invullen van een Bibob-formulier nog niet maakt dat de uitoefening van die bevoegdheid evenredig is.^[61] Uit deze uitspraak lijkt te volgen dat het college de bevoegdheid altijd dient af te zetten tegen de gevolgen voor de betrokkene bij de intrekking van de vergunning.

De betrokkene is voor het invullen van een Bibob-formulier zelf verantwoordelijk. Het feit dat het bij de boekhouder 'misging' leidt niet tot een verminderde verwijtbaarheid. ^[62] De Afdeling heeft in haar uitspraak van 7 februari 2018 verduidelijkt dat de burgemeester om andere gegevens kan verzoeken dan de gegevens die worden genoemd in de van toepassing zijnde regeling voor het Bibob-formulier indien dat redelijk is. Dat staat dus niet in de weg aan de toepassing van zijn bevoegdheid als bedoeld in artikel 4, eerste lid, Wet Bibob.^[63]

8. Weigering omgevingsvergunning activiteit bouwen en milieu

Artikel 2.20 Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (hierna: de 'Wabo'), dat per 1 oktober 2010 in werking is getreden, legt een verband tussen de Wet Bibob en de omgevingsvergunning voor de activiteit bouwen (artikel 2.1, eerste lid, onder a, Wabo) of milieu (artikel 2.1, eerste lid, onder c, Wabo). Het artikel breidt de limitatief-imperatieve weigeringsgronden voor de omgevingsvergunning voor een van deze activiteiten als het ware uit. Voor zover de aanvraag hierop betrekking heeft, kan het bevoegd gezag de omgevingsvergunning in andere gevallen dan de limitatief-imperatieve weigeringsgronden als bedoeld in artikel 2.10 onderscheidenlijk artikel 2.14 slechts weigeren in het geval en onder de voorwaarden, bedoeld in artikel 3, eerste lid, Wet Bibob.

8.1 Samenhangcriterium bouwactiviteit

Bij uitspraak van 17 juli 2019 heeft de Afdeling verduidelijkt dat de weigering van een omgevingsvergunning voor de activiteit bouwen ook op de b-grond kan worden geweigerd.^[64] Het samenhangcriterium hoeft hier niet per definitie aan in de weg te staan. Daarmee is de Afdeling teruggekomen op de strengere koers die zij met

haar uitspraak van 14 november 2018 bij het samenhangcriterium bij de b-grond leek te gaan varen, waardoor de b-grond bij een dergelijke activiteit compleet nutteloos leek te worden.^[65]

Onder betrokkene wordt bij de toepassing van artikel 2.20 Wabo mede verstaan degene die op grond van feiten en omstandigheden redelijkerwijs met de aanvrager van de omgevingsvergunning gelijk kan worden gesteld. Van doorslaggevend belang hierbij is of degene tegen wie de bezwaren bestaan feitelijke zeggenschap en daadwerkelijke invloed heeft.^[66] Het kan hierbij gaan om iemand die de verbouwing georganiseerd en gefinancierd heeft,^[67] iemand die eigenaar is van het pand waarop de vergunningaanvraag betrekking heeft, een verbouwing die al voor een deel in opdracht van de eigenaar is gerealiseerd en de situatie waarin de aanvrager van een vergunning van een stookinstallatie op grond van een gebruiksovereenkomst uit de stookinstallatie gegenereerde energie zal leveren aan de eigenaar van het pand. Deze omstandigheden kunnen in samenhang bezien feitelijke zeggenschap opleveren om iemand met de aanvrager van de vergunning gelijk te stellen. Het enkele feit dat de belanghebbende ten tijde van de aanvraag nog eigenaar is van de panden is op zichzelf niet voldoende om te rechtvaardigen dat de belanghebbende redelijkerwijs met de aanvrager van de omgevingsvergunning gelijk kan worden gesteld.^[68] In een uitspraak van 4 juli 2018 oordeelde de Afdeling dat er bij een verhuurconstructie waarin de verhuurder en huurder een specifiek gebruik van het gehuurde overeenkomen, te weinig aanwijzingen waren voor het bestaan van zodanige feitelijke zeggenschap en daadwerkelijke invloed dat deze aanwijzingen zouden rechtvaardigen dat de betrokkene met de aanvrager van de vergunning gelijk kan worden gesteld.^[69]

Naast de mogelijkheid om een omgevingsvergunning voor de activiteiten als bedoeld in artikel 2.1, eerste lid, onder a en e, Wabo op grond van artikel 2.20 Wabo te weigeren, kan het bevoegd gezag de omgevingsvergunning op grond van artikel 5.19, vierde lid, Wabo tevens geheel of gedeeltelijk intrekken in het geval en onder de voorwaarden, bedoeld in artikel 3 Wet Bibob. Artikel 2.20, tweede lid, is in dat geval van overeenkomstige toepassing: het bestuursorgaan wordt voordat het de intrekingsbevoegdheid toepast in staat gesteld om het LBB om advies te vragen.

Indien een aanvraag ziet op twee van elkaar onlosmakelijke activiteiten, waaronder de activiteit bouwen, waarbij de Wet Bibob een weigeringsgrond kan opleveren, wordt hier door de Afdeling praktisch mee omgegaan, zo volgt uit een uitspraak van 14 april 2022.^[70] De weigering moet dan worden geacht mede betrekking te hebben op zowel de activiteit bouwen als het afwijken van het bestemmingsplan. Een redelijke uitleg van artikel 2.20 Wabo brengt dan met zich dat de bevoegdheid om met toepassing van dat artikel een omgevingsvergunning te verlenen slechts bestaat indien de activiteiten niet onlosmakelijk met elkaar samenhangen als bedoeld in artikel 2.7 Wabo.

Anders dan de intrekingsgronden als bedoeld in artikel 5.19, eerste lid, of tweede lid, Wabo hoeft het bestuursorgaan de betrokkene voorafgaand aan de intrekking niet de gelegenheid te bieden om binnen een daartoe te bepalen termijn zijn handelen alsnog in overeenstemming te brengen met de vergunning of ontheffing, onderscheidenlijk de voorschriften of algemene regels, bedoeld in het eerste of tweede lid, na te leven.

9. Evaluaties

Drie jaar na de inwerkingtreding van de Wet Bibob, is – zoals artikel 45 Wet Bibob voorschreef – een evaluatie gehouden naar de doeltreffendheid van de wet.^[71] Naar aanleiding van de evaluatie zijn twee tranches aangekondigd om de Wet Bibob aan te vullen dan wel te wijzigen. De eerste tranche is al ingevoerd en de tweede tranche ligt nu – op het moment van afronding van dit artikel – ter behandeling voor bij de Eerste Kamer.

9.1 Eerste tranche wijzigingen Wet Bibob

Met de eerste tranche wijzigingen wordt de reikwijdte van de Wet Bibob uitgebreid en is er een bredere mogelijkheid gekomen voor de introductie van vergunningvoorschriften. Wij lichten de wijzigingen hierna toe.

9.1.1 Uitbreiding reikwijdte

Met de eerste tranche wijzigingen van de Wet Bibob is de Wet Bibob niet langer beperkt tot (bij bijzondere wet aangewezen) publiekrechtelijke vergunningen, subsidies en aanbestedingen, maar kan de Wet Bibob ook worden ingezet bij vastgoedtransacties in brede zin,^[72] maar kan de wet ook worden toegepast bij de vuurwerkbranche, kansspelen^[73] en erfpachtconstructies (via het vereiste van toestemming, zie artikel 1, eerste lid, sub 5, Wet Bibob).^[74] De definitie van vastgoedtransactie is uitgebreid (artikel 1, eerste lid, sub 4, Wet Bibob), waardoor ook de vergroting, vermindering of beëindiging van een deelname aan een rechtspersoon onder de Wet Bibob is komen te vallen en de wet ook van toepassing is wanneer een rechtspersoon een onroerende zaak pas na deze activiteiten gaat verwerven of huren. De overheid kan via de Wet Bibob invloed uitoefenen op de vastgoedtransactie in haar positie als vergunningverlener of als (toekomstig) eigenaar. De overheid kan dit naar keuze doen voorafgaand aan het aangaan van de transactie of daarna.^[75] Daarnaast geldt de Wet Bibob voortaan voor alle overheidsopdrachten (artikel 1, eerste lid, Wet Bibob).

9.1.2 Bredere mogelijkheden vergunningvoorschriften

Na de wijziging van de Wet Bibob is het mogelijk om bij de constatering van een ernstig gevaar, waarbij de ernst van het gevaar de intrekking of weigering niet rechtvaardigt, voorschriften aan de vergunning te verbinden. Eerder was dit alleen mogelijk bij een mindere mate van gevaar.

9.1.3 Overige wijzigingen

Met de eerste tranche wijzigingen is artikel 3a Wet Bibob ingevoerd, dat expliciet weergeeft welke feiten en omstandigheden erop kunnen wijzen dat de betrokkene in relatie staat tot strafbare feiten. Verder is voor het LBB een mogelijkheid geïntroduceerd om in bepaalde gevallen van het geven van advies af te zien (artikel 9, vijfde lid, Wet Bibob) en is zowel de termijn voor het hergebruiken van gegevens door het LBB als de termijn voor het hergebruiken een advies door een bestuursorgaan voor een andere beslissing uitgebreid van twee naar vijf jaar (artikel 19 en 29 Wet Bibob). Daarnaast is met de eerste tranche wijziging de mogelijkheid voor bestuursorganen om eigen onderzoek te doen verruimd (artikel 7a Wet Bibob), en ook kunnen zij van meer personen informatie inzien (artikel 15, eerste lid, sub j, en tweede lid, Besluit justitiële en strafvorderlijke gegevens), zoals bijvoorbeeld van een direct of indirect leidinggevende van de betrokken rechtspersoon.

9.2 Tweede tranche wijzigingen Wet Bibob

Met de tweede tranche van de wijzigingen van de Wet Bibob, die de Tweede Kamer op 29 maart 2022 heeft aangenomen, wordt de reikwijdte van de Wet Bibob verder uitgebreid, krijgen bestuursorganen een mogelijkheid om informatie met elkaar uit te wisselen, wordt de tipfunctie van de OvJ uitgebreid en krijgt de stromanconstructie expliciet aandacht.

9.2.1 Uitbreiding reikwijdte Wet Bibob – Omgevingswet

De mogelijkheid om de Wet Bibob toe te passen wordt uitgebreid naar omgevingsvergunningen voor omgevingsplanactiviteiten op grond van de Omgevingswet (artikel 4.19b wetsvoorstel) en de wijziging van een omgevingsplan op aanvraag (artikel 1, zesde lid, wetsvoorstel). Daarmee is de bevoegdheid om een aanvraag voor een omgevingsvergunning te weigeren, zodra de Omgevingswet op (beoogd) 1 januari 2023 in werking treedt, niet langer beperkt tot de activiteit bouwen en milieu, maar kan deze ook worden ingezet bij het afwijken van het omgevingsplan. Er is ook een uitbreiding voorzien voor vergunningen op grond van waterschapsverordeningen en de vervreemding van een opstalrecht (artikel 1 Wet Bibob). Alle vergunningplichtige omgevingsplanactiviteiten worden nu onder het toepassingsbereik van de Wet Bibob gebracht, zie artikel 5.21 Omgevingswet. Anders dan nu het geval is, kan een gebruikswijziging van een

gebouw wordt getoetst aan de Wet Bibob.

Daarnaast is bij de behandeling van het wetsvoorstel in de Tweede Kamer een amendement aangenomen dat ervoor zorgt dat sociale en andere specifieke diensten (zogenoemde SAS-diensten) die worden ingekocht door overheden, ook onder de Wet Bibob gaan vallen.^[76] Ook komt er een mogelijkheid voor een Bibob-onderzoek naar de verkrijger van voormalig overheidsvastgoed waarop een kettingsbeding rust dat toekomstige eigenaren en rechthebbenden verplicht om voor elke doorverkoop of vervreemding toestemming te vragen aan de overheid die voorheen eigenaar was.^[77] Verder wordt de aanlegvergunning als bedoeld in artikel 2.1, eerste lid, onderdeel b, Wabo onder de werking van de Bibob gebracht.^[78]

9.2.2 Informatiepositie bestuursorganen

Het gebrek aan eigen mogelijkheden tot onderzoek van bestuursorganen is de meest aanwijsbare oorzaak van het uitblijven van Bibob-onderzoek. Daarom wordt met de tweede tranche tot wijziging van de Wet Bibob de informatiepositie van bestuursorganen uitgebreid. In plaats van automatisch het LBB in te schakelen wordt het gemeentebestuur voortaan zelf beter in staat gesteld om onderzoek doen.^[79] De tweede tranche geeft hier handen en voeten aan door een meldplicht te introduceren voor bestuursorganen (en rechtspersonen met een overheidstaak). Zij krijgen een mogelijkheid om de uitkomst van intern onderzoek van andere overheidsorganisaties bij het LBB op te vragen.^[80]

Na de inwerkingtreding van de tweede tranche dienen bestuursorganen, wanneer zij na intern onderzoek concluderen tot een ernstig gevaar of indien een persoon zich terugtrekt, dit te melden bij het LBB (artikel 7a, zevende en achtste lid, wetsvoorstel – hier staat overigens geen sanctie op). Vervolgens kan een ander bestuursorgaan deze informatie via het LBB opvragen en kan het deze informatie bij de eigen besluitvorming betrekken (artikel 11a wetsvoorstel). Ook kunnen bestuursorganen de informatie rondom zakelijke relaties van een betrokkene voortaan delen met andere bestuursorganen (artikel 28, tweede lid, onder l, wetsvoorstel) en omgevingsdiensten (artikel 28, tweede lid, onder n, wetsvoorstel). Daarnaast wordt het mogelijk om informatie met de omgevingsdienst te delen. Verder komt er met de tweede tranche een mogelijkheid voor bestuursorganen om rechtstreeks informatie bij de Belastingdienst op te vragen over vergrijpboetes (artikel 7c wetsvoorstel). Vervolgens kunnen de bestuursorganen de verkregen informatie meewegen in de beoordeling van de mate van het gevaar.

9.2.3 Uitbreiding tipfunctie

Verder spreekt de memorie van toelichting van een verzoek om een tipfunctie van het bestuursorgaan richting de OvJ (de zogenoemde 'geactiveerde tipfunctie').^[81] Hier geldt voor deze bestuursorganen niet langer een geheimhoudingsplicht. Daarnaast wordt er een tipfunctie voor het LBB geïntroduceerd, door middel waarvan het LBB bestuursorganen rechtstreeks – dus zonder tussenkomst van de OvJ – kan tippen. De gedachte achter deze uitbreiding van de tipfunctie is het tegengaan van een waterbedraaft en katvangers. De uitbreiding beoogt te voorkomen dat een partij bij verschillende overheden aanklopt totdat een van deze de Wet Bibob niet toepast.

9.2.4 Tegengaan stromanconstructies

In artikel 11a van de voorgestelde tweede tranche wijzigingen worden een aantal relaties genoemd die relevant kunnen zijn voor het vaststellen van een stromanconstructie. Door deze afbakening gaat het om een relatief beperkt aantal partijen.^[82] Waar de conclusies over de mate van gevaar op basis van de nu geldende wet twee jaar mogen worden hergebruikt, wordt dat uitgebreid naar vijf jaar (artikel 11a, derde lid, wetsvoorstel). Het moment waarop de beslissing op bezwaar genomen wordt, is daarbij leidend.^[83]

10. Conclusie

In dit artikel hebben wij een overzicht gegeven van de recente ontwikkelingen over de afgelopen vijf jaar in de toepassing van de wet, de aanpassingen en toekomstige wijzigingen, waarbij de focus lag op de ontwikkelingen in de Wet Bibob over de afgelopen vijf jaar op het gebied van vergunningverlening door gemeenten (2018-2022). Twintig jaar na haar invoering heeft de Wet Bibob zichzelf inmiddels bewezen, maar de wetgever is ontvankelijk voor verbetering. Daar wijst de recent ingevoerde eerste tranche wijzigingen en het inmiddels aangenomen wetsvoorstel tweede tranche wijzigingen op. De focus is daarbij steeds meer komen te liggen op het uitbreiden van het toepassingsbereik van de Wet Bibob en informatiedeling. Dat is het nieuwe goud. Ook de rechtspraak blijft zich ontwikkelen. Zo zijn tendensen zichtbaar voor een strengere toetsing door de bestuursrechter. Niet alleen de adviezen van het LBB worden over de band van de gemeentelijke vergewisplicht meer kritisch onderzocht op zorgvuldige totstandkoming en onderlinge samenhang, ook de huidige focus op het evenredigheidsbeginsel bij de bestuursrechters lijkt ertoe te leiden dat een bestuursorgaan niet over één nacht ijs kan gaan bij toepassing van de Wet Bibob, zeker indien de gevolgen groot zijn.

Voetnoten

- [1] Mariëtta Buitenhuis & Bart Roozendaal zijn advocaat bij AKD. Dit artikel is afgerond op 1 juli 2022.
- [2] [Kamerstukken II 1999/2000, 26883, 3](#), p. 2.
- [3] B. van der Vorm, 'Jurisprudentiële ontwikkelingen over het samenhangcriterium van de 'b-grond' in de Wet Bibob', *Tijdschrift voor Bijzonder Strafrecht & Handhaving* 2018, p. 102-109.
- [4] [Kamerstukken II 1999/2000, 26883, 3](#), p. 6.
- [5] ABRvS 16 februari 2022, ECLI:NL:RVS:2022:511.
- [6] ABRvS 27 juni 2018, ECLI:NL:RVS:2018:2122; ABRvS 16 januari 2008, ECLI:NL:RVS:2008:BC2136.
- [7] ABRvS 1 april 2020, ECLI:NL:RVS:2020:937.
- [8] ABRvS 6 november 2019, ECLI:NL:RVS:2019:3706.
- [9] [Kamerstukken II 2003/04, 29243, 3](#), p. 1.
- [10] [Kamerstukken II 1999/2000, 26883, 3](#), p. 22; ABRvS 1 september 2021, ECLI:NL:RVS:2021:1964.
- [11] ABRvS 30 juni 2021, ECLI:NL:RVS:2021:1374, AB 2021/288, m.nt. B. van der Vorm; ABRvS 31 maart 2021, ECLI:NL:RVS:2021:661.
- [12] ABRvS 31 maart 2021, ECLI:NL:RVS:2021:661.
- [13] ABRvS 16 februari 2022, ECLI:NL:RVS:2022:511.
- [14] ABRvS 23 maart 2022, ECLI:NL:RVS:2022:820.
- [15] B. van der Vorm, 'Jurisprudentiële ontwikkelingen over het samenhangcriterium van de 'b-grond' in de Wet Bibob', *Tijdschrift voor Bijzonder Strafrecht & Handhaving* 2018, p. 102-109.
- [16] ABRvS 14 november 2018, ECLI:NL:RVS:2018:3717.
- [17] [Kamerstukken II 1999/2000, 26883, nr. 3](#), p. 62.
- [18] ABRvS 21 augustus 2019, ECLI:NL:RVS:2019:2821, AB 2020/75, m.nt. B. van der Vorm.
- [19] ABRvS 15 november 2017, ECLI:RVS:2017:3113, Gst. 2018/38, m.nt. B. van der Vorm.

- [20] ABRvS 16 februari 2022, ECLI:NL:RVS:2022:511; ABRvS 15 november 2017, ECLI:NL:RVS:2017:3113, *Gst.* 2018/38, m.nt. B. van der Vorm; zie ook ABRvS 15 juli 2015, ECLI:NL:RVS:2015:226.
- [21] ABRvS 15 juli 2015, ECLI:NL:RVS:2015:2226, *AB* 2015/266, m.nt. B. van der Vorm.
- [22] ABRvS 8 mei 2019, ECLI:NL:RVS:2019:1471, *AB* 2019/420, m.nt. B. van der Vorm.
- [23] ABRvS 15 juli 2015, ECLI:NL:RVS:2015:2226, *AB* 2015/266, m.nt. B. van der Vorm.
- [24] ABRvS 14 november 2018, ECLI:NL:RVS:2018:3717.
- [25] ABRvS 30 juni 2021, ECLI:NL:RVS:2021:1374.
- [26] ABRvS 19 september 2018, ECLI:NL:RVS:2018:3041, *AB* 2018/391, m.nt. B. van der Vorm.
- [27] ABRvS 14 november 2018, ECLI:NL:RVS:2018:3717, *AB* 2019/3, m.nt. A. Tollenaar.
- [28] ABRvS 11 april 2018, ECLI:NL:RVS:2018:3717, *Gst.* 2018108, m.nt. B. van der Vorm, *AB* 2019/3, m.nt. A. Tollenaar.
- [29] A. Tollenaar, 'Uitbreiding van de Wet bibob: de verdere decentralisatie van de aanpak van ondermijnende criminaliteit', *Gst.* 2021/116.
- [30] ABRvS 28 augustus 2019, ECLI:NL:RVS:2019:2821; zie ook ABRvS 27 maart 2013, ECLI:NL:RVS:2013:BZ7505.
- [31] ABRvS 16 februari 2022, ECLI:NL:RVS:2022:511; ABRvS 24 april 2019, ECLI:NL:RVS:2019:1360, *AB* 2019/498, m.nt. A. Tollenaar.
- [32] ABRvS 22 mei 2019, ECLI:NL:RVS:2019:1644, *Gst.* 2019/137, m.nt. A.E.M. van den Berg; ABRvS 21 maart 2018, ECLI:NL:RVS:2018:956.
- [33] ABRvS 24 april 2019, ECLI:NL:RVS:2019:1360.
- [34] ABRvS 8 juli 2009, *Gst.* 2009/105, m.nt. A.E.M. van den Berg.
- [35] ABRvS 24 januari 2018, ECLI:NL:RVS:2018:245, *AB* 2018/147, m.nt. B. van der Vorm.
- [36] ABRvS 8 juli 2009, *Gst.* 2009/105, m.nt. A.E.M. van den Berg.
- [37] ABRvS 1 september 2021, ECLI:NL:RVS:2021:1964; zie ook ABRvS 23 augustus 2021, ECLI:NL:RVS:2021:1858.
- [38] [Kamerstukken II 1999/2000, 26883, 3](#), p. 63.
- [39] ABRvS 7 maart 2018, ECLI:NL:RVS:2018:746, *AB* 2018/127, m.nt. B. van der Vorm; ABRvS 10 mei 2017, ECLI:NL:RVS:2017:1218, *Gst.* 2017/117, m.nt. B. van der Vorm.
- [40] ABRvS 3 juli 2019, ECLI:NL:RVS:2019:2150, *Gst.* 2019/150, m.nt. B. van der Vorm, r.o. 5.4.
- [41] ABRvS 25 maart 2020, ECLI:NL:RVS:2020:837, *AB* 2020/183, m.nt. B. van der Vorm.
- [42] ABRvS 11 september 2019, ECLI:NL:RVS:2019:3103, *JIN* 2020/35, m.nt. B. van der Vorm.
- [43] ABRvS 6 november 2019, ECLI:NL:RVS:2019:3732, *AB* 2020/65, m.nt. B. van der Vorm.

- [44] ABRvS 6 november 2019, ECLI:NL:RVS:2019:3732, *AB* 2020/65, m.nt. B. van der Vorm.
- [45] ABRvS 4 september 2019, ECLI:NL:RVS:2019:3050, *Gst.* 2020/40, m.nt. B. van der Vorm.
- [46] ABRvS 17 maart 2021, ECLI:NL:RVS:2021:593, *AB* 2021/126, m.nt. van B. van der Vorm.
- [47] ABRvS 28 maart 2018, ECLI:NL:RVS:2018:1028, *AB* 2018/185, m.nt. B. van der Vorm.
- [48] ABRvS 6 juni 2018, ECLI:NL:RVS:2018:1839, *AB* 2018/273, m.nt. B. van der Vorm; zie ook ABRvS 28 maart 2018, ECLI:NL:RVS:2018:1028, *AB* 2018/185, m.nt. B. van der Vorm.
- [49] ABRvS 4 september 2019, ECLI:NL:RVS:2019:3050, *Gst.* 2020/40, m.nt. B. van der Vorm.
- [50] ABRvS 6 februari 2019, ECLI:NL:RVS:2019:350.
- [51] [Kamerstukken II 2010/11, 32676, nr. 3](#); [Kamerstukken II 2013/14, 33996, nr. 3](#), p. 155; zie voor de toepassing bijvoorbeeld ABRvS 11 september 2019, ECLI:NL:RVS:2019:3103, *JIN* 2020/35, m.nt. B. van der Vorm.
- [52] ABRvS 2 februari 2022, ECLI:NL:RVS:2022:285.
- [53] ABRvS 9 maart 2022, ECLI:NL:RVS:2022:695.
- [54] ABRvS 6 februari 2019, ECLI:NL:RVS:2019:350, *AB* 2019/385, m.nt. A. Tollenaar.
- [55] ABRvS 9 september 2020, ECLI:NL:RVS:2020:2174, *BR* 2020/94, m.nt. M. Buitenhuis & S. Elbertsen, *JG* 2020/35, m.nt. B. van der Vorm.
- [56] ABRvS 13 juni 2018, ECLI:NL:RVS:2018:1947, *AB* 2018/290, m.nt. B. van der Vorm.
- [57] ABRvS 23 oktober 2019, ECLI:NL:RVS:2019:3587, *JG* 2019/37, m.nt. B van der Vorm.
- [58] ABRvS 31 maart 2021, ECLI:NL:RVS:2021:661, *AB* 2021/133, m.nt. B. van der Vorm.
- [59] Zie bijvoorbeeld de annotaties van A. Tollenaar en B. Van der Vorm bij ABRvS 4 juli 2018, ECLI:NL:RVS:2018:2188, *AB* 2018/326, *Gst.* 2018/181.
- [60] ABRvS 23 oktober 2019, ECLI:NL:RVS:2019:3587, *JG* 2019/37, m.nt. B van der Vorm.
- [61] ABRvS 9 maart 2022, ECLI:NL:RVS:2022:695.
- [62] ABRvS 20 oktober 2021, ECLI:NL:RVS:2021:2329.
- [63] ABRvS 7 februari 2018, ECLI:NL:RVS:2018:407, *AB* 2018/161, m.nt. B. van der Vorm.
- [64] ABRvS 17 juli 2019, ECLI:NL:RVS:2019:2430, *Gst.* 2020/31, m.nt. B. van der Vorm.
- [65] ABRvS 14 november 2018, ECLI:NL:RVS:2018:3717.
- [66] [Kamerstukken II 2003/04, 29243, 3](#), p. 4; ABRvS 13 april 2022, ECLI:NL:RVS:2022:993; ABRvS 4 juli 2018, ECLI:NL:RVS:2018:2238 en ABRvS 3 juli 2019, ECLI:NL:RVS:2019:2150.
- [67] ABRvS 13 februari 2019, ECLI:NL:RVS:2019:432, *AB* 2019/423, m.nt. B. van der Vorm.
- [68] ABRvS 3 juli 2019, ECLI:NL:RVS:2019:2150, *Gst.* 2019/150, m.nt. B. van der Vorm, r.o. 5.4.
- [69] ABRvS 4 juli 2018, ECLI:NL:RVS:2018:2238.

- [70] ABRvS 14 april 2022, ECLI:NL:RVS:2022:1081; zie ook ABRvS 11 april 2018, ECLI:NL:RVS:2018:1207.
- [71] [Kamerstukken II 2010/11, 32676, nr. 3.](#)
- [72] [Kamerstukken II 2018/19, 35152, nr. 3](#), p. 2. Zie voor de definitie van vastgoedtransactie in de Wet Bibob artikel 1, tweede lid, van de wet. Het begrip sluit aan bij de omschrijving van 'onroerende zaak' als bedoeld in artikel 3:3, eerste lid, BW.
- [73] [Kamerstukken II 2010/11, 32676, nr. 3](#); [Kamerstukken II 2013/14, 33996, nr. 3](#), p. 155; zie voor de toepassing bijvoorbeeld ABRvS 11 september 2019, ECLI:NL:RVS:2019:3103, *JIN* 2020/35, m.nt. B. van der Vorm.
- [74] [Kamerstukken II 2018/19, 35152, nr. 3](#), p. 2.
- [75] Artikel 5a, onderdeel a en b, Wet Bibob.
- [76] [Kamerstukken II 2021/22, 35764, nr. 9.](#)
- [77] [Kamerstukken II 2021/22, 35764, nr. 11.](#)
- [78] [Kamerstukken II 2021/22, 35764, nr. 16.](#)
- [79] A. Tollenaar, 'Uitbreiding van de Wet Bibob: de verdere decentralisatie van de aanpak van ondermijnende criminaliteit', *Gst.* 2021/116.
- [80] [Kamerstukken II 2020/21, 35764, nr. 3](#); H.J.B. Sackers, 'Boekbespreking' (bespreking van B. van der Vorm, *Ernstig gevaar* (diss. Tilburg)), *DD* 2016/46, afl. 7, p. 526 en B. van der Vorm, 'De uitbreiding van de tipfunctie in de Wet Bibob: ongegeneerd klikken of wettelijk waarschuwen?', *Gst.* 2020/45.
- [81] B. van der Vorm, 'De uitbreiding van de tipfunctie in de Wet Bibob: ongegeneerd klikken of wettelijk waarschuwen?', *Gst.* 2020/45.
- [82] [Kamerstukken II 2021/22, 35764, nr. 6.](#)
- [83] ABRvS 9 mei 2012, ECLI:NL:RVS:2012:BW5294, *AB* 2012/282, m.nt. A.E.M. van den Berg & S.H. van den Ende.